

A kétéltű diákok kora

A Szent Imre Gimnázium hányatott életében **1948-1955 között** voltak olyan diákévfolyamok, amelyeket érettségiig eleinte paptanárok, később csak világi tanárok oktattak. Az oktatási rendszer átalakulása miatt a Szent Imre Gimnáziumban ciszterci irányítással általános iskola is működött. Mindazok, akik akár már gimnazistaként, akár csak kisiskolásként kapcsolatba kerültek a paptanárokkal és így a ciszterci szellemiséggel, azok a **kétéltű diákok**. A váltás lezárt egy korszakot, és új szemléletet hozott. A diákok ezt pontosan tudták, figyeltek, alkalmazkodtak és persze tanultak tovább.

Négy gimnáziumban ugyanabban a padban...

Sajgó Mihály (é. 1951)

Kezdtém az 1943/44 tanévben, a Brisits Frigyes vezette Ciszterci Rend Budapesti Szent Imre Gimnáziumában, Schilling Rogér osztályában (I.a osztály). Bizonyítványomban Brisits Frigyes és Schilling Rogér aláírása utoljára az 1947/48 tanévben szerepel.

A döbbenetes államosítási fordulat után, az 1948/49 tanévben a budapesti XI. kerületi Állami Szent Imre Gimnázium tanulója lettem, VI.a osztályosként. Az igazgatást megbízottként angoltanárunk, Terestyéni Ferenc vette át, Schilling Rogért magyar-latin tanárunk, Benczéd József váltotta osztályfőnökként. Az 1949/50 tanévben ismét névváltozás, igazgatóváltás és oktatási rendszerváltozás következett: a „Szent Imre” név kikerült, iskolánk neve Budapesti XI. kerületi Állami Általános Fiúgimnázium lett. Igazgatónak egy bukott szakszervezeti főmuftit, Lukács Sándort nevezték ki valamiféle kárpótlásként. Akkor vezették be a 8+4-es rendszert, így a tanév végére harmadik osztályossá fokoztak le. Az 1950/51 tanévben a gimnáziumot ismét átkeresztelték: Állami József Attila Általános Fiúgimnázium nevet kapta.

Emlékezés a Szent Imre Gimnázium államosítását követő kezdeti időszakra

Borhidi Attila (é. 1950)

Hatodik osztályos tanulmányainkat fejeztük be 1948 nyarán, amikor az államosítás bekövetkezett. A két 50-es létszámú, párhuzamos osztályban akkor 5 későbbi akadémikus (Borhidi Attila, Czelnai Rudolf, Gosztony György, Hámori József és Róna-Tas András) két miniszter (Andrásfalvy Bertalan, Hámori József), a Szépművészeti Múzeum főigazgatója (Mojzer Miklós), a német Bundesrundfunk Kommunikációs Főosztályának vezetője (Eckhardt József) és számos kiváló mérnök, főiskolai és egyetemi tanár végezte a tanulmányait.

A kormányzat igyekezett az államosítással járó átmenetet folyamatossá tenni. Ennek köszönhetően megtartották azokat a civil tanárainkat, akik a ciszterci időszak alatt is a tanári kar

kiváló és megbecsült tagjai voltak (**Terestyéni Ferenc, Takács János, Benczéd József, Janson Vilmos, Nagy Nándor, Farkas Pál**), sőt még az államosítás utáni első igazgatót is közülük bízták meg – Terestyéni Ferenc tanár úr személyében – az iskola vezetésével. Kvalitásaikra jellemző, hogy többen közülük később felsőoktatási intézményekben, egyesek vezetőként folytatták pályafutásukat. A másik fontos törekvés az oktatás színvonalának megőrzése volt. A mi tanári karunk két nagyszerű pedagógussal gazdagodott. Az egyik **Kunfalvy Rezső**, aki később a Diákolimpiákon többszörös győztes magyar matematikus csapat vezetője, szövetségi kapitánya volt. Saját módszere és rendkívül gazdag példatára volt, nagy szeretettel és türelemmel tanított bennünket. Bocikáim – mondta, ez volt a szavajárása –, ezentúl én adom nektek a házi feladatok példáit. Kifejezetten szerettük „Kunó” óráit, aki arra törekedett, hogy a számok és műveletek ne egy nehezen meghódítható idegen világot jelentsenek. A másik kiemelkedő tanáregyéniség **Kelecsényi László** tanár úr volt, aki a zenetörténetet Szabolcsi Bence frissen megjelent könyvéből tanította konzervatóriumi színvonalon, minden órára elkészítve a saját kezűleg gépelt és stencilezett jegyzetanyagot. Maga hat hangszeren játszott, családjával hattagú kamarazenekart alkotva otthon rendszeresen muzsikáltak. Az igazi „nagyágyú” a fizikatanárunk, **Cornidesz István** volt, aki az Eötvös Egyetem atomfizikai tanszékén Jánosi professzor mellett volt adjunktus, az egyetemről járt át hozzánk fizikaórát tartani. Eredetileg nem őt jelölték hozzánk tanárnak, hanem egy kedves, de szerényebb képességű hölgyet, akinek a tudását leteszteltük. Mi valóban tudást akartunk szerezni az iskolában, és ragaszkodtunk ahhoz, hogy az új tanáraink ugyanolyan jók legyenek, mint akiket elvesztettünk. Az akkori tantervben a hetedikes fizika tananyaga csillagászati fizikával kezdődik. Az osztályban többünket is érdekelt ez a téma, és erről magánszorgalomból is elég sokat olvastunk. Az osztály egy háromtagú küldöttséget menesztett (Holbay Miklós osztálytitkár vezetésével) Terestyéni igazgató úrhoz, azzal a kéréssel – bár latinos, humán osztály voltunk, a tagság fele műszaki-mérnöki pályára készült –, hogy egy erős fizika tanárral szeretnénk az érettségire felkészülni. Amit kértünk, megkaptuk: Cornidesz kőkemény fizika tanár volt, aki egyetemi oktatói gyakorlatából kifolyólag nem sokat lelkizett, a tudást megkövetelte, és nagyon igazságos volt. Élveztük az óráit, mert nem fizikát tanított, hanem fizikai gondolkodást. Az órai anyaggal rendszerint gyorsan végzett, és utána szívesen válaszolt fizikai problémákat feszegető kérdésekre. Ezekre sohasem egyenesen adta meg a kész választ, hanem levezette úgy, ahogyan az a fizika története során felfedezett törvényekből logikusan következik. Ez rendszerint úgy kezdődött, hogy megdörzsölte a homlokát és azt mondta: Ez egy pl. elektro-fizikai kérdés, amivel én nem foglalkoztam. De gondoljuk csak meg: induljunk ki az Ohm-törvényből; ebből így és így következik az X-törvény, majd az Y-tétel stb., és mire a végére ért, úgy éreztük, hogy mi oldottuk meg a problémát. Cornidesz az egyetemi diákság körében is közkedvelt személyiség volt. Már érvényes repülőjeggyel és hároméves stockholmi ösztöndíjjal a zsebében választották meg közfelkiáltással a Forradalmi Bizottság elnökévé 1956 októberében. Ezzel nagyszerűen ívelő tudósi és pedagógusi pályája derékba tört. A '60-70-es években többször találkoztam vele. Sugárzó embersége, optimista humora töretlen maradt, és mint a Fizikai Mérőműszereket Soron Kívül Javító Egyszemélyes Nemzeti Vállalat tulajdonosa és munkása tette magát nélkülözhetetlenné egy olyan rendszer számára, amely félt megbecsülni őt.

Persze voltak a tanári karban olyan oktatók is, akik a szakoktatás mellett egyéb, pl. politikai, hírszerzési küldetést is teljesítettek. Mi ilyennek ismertük meg **Kislaki Károly** tanár urat, aki vastag szarukeretes szemüvegével és különös, mély, behízelt hangjával félreismerhetetlen személyiséggé vált az iskolában. Eleinte az tűnt fel, hogy óra közben provokatív politikai megjegyzéseket tesz, figyelve a hatást, esetleg egyik-másikunk önkéntelen reakcióját. Aztán osztályharcos alapon „rászállt” valamelyik társunkra. A diákok közt az a hír terjedt róla, hogy a Belügy beépített embere: az írásbeli érettségire nagy újsággal a kezében jelent meg felügyelni, és abba temetkezve látszólag ügyet sem vetett ránk. A végén azonban kiderült, hogy az újság közepén egy lyuk volt, amelyen át egyfolytában figyelt minket.

Az iskolára nehezedő politikai nyomás elsősorban az érettségi előtt álló osztályokat érintette. Ennek nyilvánvaló jele volt, hogy érettségi elnökek a minisztérium a Párt egyik fő ideológus történész professzorát, Pach Zsigmond Pált küldte ki, ami felért egy nyílt hadüzenettel: majd ő rendet csinál ezeknek a „csuhások” nevelte diákoknak a fejében. A professzornak csalódnia kellett, iskolatársaink jól felkészültek, az „agytröszt” tagjai – Abody Béla, Györgyi Géza, Latinovits Zoltán, Tomasz Sándor és Vajda Miklós – pedig még vitára is készítették az elnököt. Ment is jelentés: az iskola vezetését politikailag meg kell erősíteni.

Így kaptunk 1949 őszétől új igazgatót **Lukács Sándor** személyében, aki tipikus munkáskáder megjelenésű ember volt. Sosem láttuk mosolyogni. Feladata az iskola politikai légkörének megteremtése volt. Öröködni azon, hogy az iskolában ne legyenek kommunista-ellenes, a klerikális restaurációra vagy nosztalgiára, irredentizmusra stb. irányuló nacionalista-fasiszta megnyilvánulások, és hogy a diákság kellő alapossággal sajátítsa el a munkásmozgalom történetét és ideológiáját. Az előbbiben nem volt nehéz dolga, mert politikai jellegű megnyilvánulások nem voltak. Már az államosítást megelőző év őszén lezajlott fegyverrejtegetési provokációból eleget tanultunk. Ennek megtorlása elől több fölöttünk járó diáktársunk nyugatra menekült. Sem magunkat, sem szüleinket, sem tanárainkat nem akartuk veszélynek kitenni.

Szerencsére az 1949-50-es tanévben a Pártvezetés az első 5 éves terv előkészítésére koncentrált, amelyhez jól felkészült szakemberekre is szükség volt, s ennek megfelelően csökkent a politikai nyomás. Az érettségire szakmailag korrekt, mondhatni apolitikus elnököt kaptunk, és az 1950-ben végzett A osztály 33 tagjából 17-en érettségiztünk kitűnő és jeles eredménnyel.

Két dolgot azonban elvettek tőlünk: a ballagást és az Alma Matert. A Párt ideológusai kitalálták, hogy a Gaudeamus igitur valójában egy gyászinduló, amely az életbe kilépő állástalan diplomások pesszimista hangulatát fejezi ki, „reakciós kispolgári csökevény”, és nem tükrözi a szocializmus építésének és az induló 5 éves tervnek alkotó optimizmusát. Ezért ballagás helyett vörös és nemzeti színű zászlók alatt a kerületi pártiroda elé vonultunk mozgalmi dalokat énekelve, ahol aztán elmondták nekünk, hogy milyen nagyszerű feladatok várnak ránk a dicsőséges Szovjetunió oldalán a szocializmus építésének nagy művében.

Az államosítással elvesztettük kapcsolatunkat a nevelő anyaintézménnyel, hiszen azok a tanárok, akik 6 éven át nemcsak tanítottak, hanem gondosan neveltek is bennünket, üldözötteké

váltak, emigráltak, illegalitásba vonultak, civil foglalkozást vettek fel, a velük való kapcsolattartás lehetetlenné vagy mindkét fél számára veszélyessé vált. A klerikális összeesküvés vádját bármelyik pillanatban a nyakunkba akaszthatták, számos osztálytársunknál házkutatást tartottak, sőt egyeseket le is tartóztattak. Persze az egykori osztálytársak között szövődött barátságok javarészt nem szűntek meg, és ezek az életünket bearanyozó kapcsolatok házasságaink után is tovább éltek, gyermekeink életére is kihatottak, és ma, 64 évvel az államosítások után is tovább élnek, mert még mindig tart a lelki útravaló, amit az egykori Szent Imre Gimnáziumban kaptunk.

2012. szeptember 15.

Az iskola megszűnt otthonunk és barátunk lenni

Kereszty Rókus (é. 1951)

Emlékeim csak arról vannak, mekkora megrázkódtatás volt számunkra, számomra, hogy a fehér-fekete habitus eltűnt a folyosókról és az osztálytermekből. Az iskola egyszerre megszűnt otthonunk és barátunk lenni, az új tanárokat, akármilyen rendes emberek voltak is, kezdetben gyanúperrel fogadtuk és bizalmatlanul kerülgettük. Ki tudja, ki az közülük, aki ki akarja irtani a klerikális reakció ügynökeit. Osztályfőnökünk egy jóindulatú, kiváló latintanár lett, a baj csak az volt, hogy egyikünk valamelyik külvárosban holtrészegen fekvé találta az árokparton (az „árokpart” szó csak a retorika kedvéért került ide). Az algebrát a nagykendője miatt vécés-néninek becézett, volt polgári iskolai tanárnő próbálta velünk megértetni, de maga is csak küszködött vele. Végül is volt osztályfőnökünk, aki még két évig a Bernardinumban működött, **Csizmazia Placid** görög-, latin-, némettanár tartott nekünk algebra tanfolyamot (és folytatta az ötödikben elkezdett görög különórát). **Nagy Náci**, aki mint ismeretes, az iskola születésétől fogva rajzot és művészettörténetet tanított, velünk maradt, abbahagyta az üvöltözést és egyszerre velünk érző barát lett. A hajlott hátú **Janson Vilmos** bácsit, aki az a-ból és b-ből kihasított c osztályfőnöke lett, igen megszerettük, tiszteltük **Ember Károlynét**, aki régimódi, igen megbízható némettanárnő volt, egyikünk megpillantotta az Emmausi kápolna (akkor Nagybaldogasszony, most Ménesi úton) szentmiséjén. Attól fogva együtt éreztünk vele.

A kirúgás a koncepciók perek mintájára történt (1950)

Az 1949/50 tanévben a Gimnáziumba új igazgató került, Lukács Sándor. Ma már nehezen tisztázható, de egyértelműen nem fegyelmi okok miatt az érettségi év előtt álló osztályokból több tanuló kizártak az ország összes középiskolájából. A kizárások egyénenként, különböző indokokkal történtek, a következmények is eléggé eltértek.

A Lukács-féle kirúgás nagy hatással volt az osztályra. Egyrészt a visszamaradottak teljesen magukba fordultak, és még egymással sem nagyon mertek kapcsolatot tartani. A kirúgottak pedig magukra

maradtak. Osztályunkban visszamaradottakból többeket családjukkal ki is telepítettek a Hortobágyra, ami szintén borzolta a visszamaradottak idegeit. A 25. évfordulóig nem is volt találkozó, és amikor azt a Gellért Szállóban megtartottuk 1976-ban, a rendező Mórenth Andris meg is említette, hogy csak úgy tudta (merte?) megrendezni, hogy két másosztálybelit is meg kellett hívnia! Hogy miért? Ma is csak feltételezni lehet. Lukács úrnak és követőinek hosszú kezük volt...

A kirúgáshoz még csak annyit, hogy ez az akkori koncepciók pereknek a mintájára történt, nyilván a párt utasítása alapján. Nem volt „csapat”, vagyis semmi szervezkedés nem volt. Az egész ügy az akkori politikai viszonyoknak a gimnáziumra való levetítéseként történt, meg kellett keresni az „ellenséget”. Ezt a mi osztályunkban találták meg, és meg kellett keresni az okokat, amit a klerikalizmusban és az osztályidegenségben rögzítettek. Bizonyítani nem kellett semmit sem. Az ítélet ellen fellebbezni nem lehetett, pontosan úgy, ahogy a koncepciók perekben volt. Azokkal, akiket kirúgtak, Lukácsék már nem törődtek, csak a visszamaradottakkal foglalkoztak. A kirúgottak pedig megtalálták a kiutat és utólag visszatekintve, azt kell gondolnom, jelentős sikereket értek el az életükben.

(Csocsán L. – é. 1951)

A kizártak, valószínűleg, nem teljes névsora: Csocsán László, Kémenczy Iván, Láposy Tamás, Mórenth András és Pajor Gyulay Károly.

Mórenth András (é. 1951)

Az évközben érkezett új igazgató, Lukács elvtárs – úgy tudtuk – korábban a francia ellenállási mozgalomban tevékenykedett. Megtiltotta felvételemet a nyolcadik osztályba, és berendelt édesanyámmal együtt egy személyes beszélgetésre. (Megtudtam később, hogy a mi osztályunkból tízen, az a-ból egy fiú volt ezen a listán).

Döbbenetes élmény volt ez a beszélgetés. „Aki minket, kommunistákat megdob kővel, azt mi mennykővel üjtük vissza” – mennydörögte az igazgató elvtárs, és a lényegre térve azzal folytatta, hogy „de aki harcosan mellénk áll, azt visszavesszük”. Hosszasan sorolta a kapcsolatunkat korábbi osztályfőnökünkkel (Csizmazia Placid), de szerencsére elég gyenge volt a listája.

Ekkorra már kezemben volt a villanyhegesztő oklevél, amit a nyári szünetben szereztem meg. Amikor az iskolaév megkezdődött, én már az Április 4. Gépgyárban (a korábbi Röck Gépgyárban) dolgoztam a Budafoki úton.

November elején vettem hírért, hogy esti iskolába is lehet jelentkezni. Az utolsó gimnáziumi évemet a Dolgozók Szilágyi Erzsébet Leánygimnáziumában végeztem és érettségiztem 1951-ben, egyidőben az osztály tagjaival.

Továbblépnem ekkor nem sikerült, mert minden felvételi próbálkozásomat blokkolta az igazgató elvtárs.

Az államosítás első éveinek pedagógiai szörnyűségei jól érzékeltetik azt a kétségbeesett igyekezetet, hogy bármi áron elsöpörjenek egy jól működő rendszert. Ránk zúdítottak egy átgondolatlan valamit, ami néhány év után lassan felvette egy iskola formáját, de soha többé nem tudta megközelíteni a Szent Imre Gimnáziumot.

Lápossy Tamás (é.1951) helyett Lápossyné Csanády Klára

Valamikor 1950 júniusában Lukács igazgató az irodába kéreti Lápossy Tamást. A beszélgetés csupasz lényege az alábbi.

Lukács: Megbízlak azzal a feladattal, hogy figyeld osztálytársaidat, viselkedésüket és jelentsd nekem észrevételeidet.

Lápossy Tamás: Erre én nem vagyok hajlandó. Nem csinálom.

Lukács: Akkor ki vagy rúgva, nem jöhetsz ide a 8. gimnáziumi évre. Jegyezd meg, hogy a mi kezünk messzire nyúlik.

Ez így volt igaz. Tizenhárom éven át hiába próbálkozott, nem vették fel az egyetemre. A Fazekas gimnáziumban érettségizett kitűnő eredménnyel, és 1964-ben került be a BME építőmérnöki szakára. Mire végzett, ötgyermekes családapa volt.

Csocsán László (é. 1951)

Lehívtak az igazgatói irodában, ahol a titkárnő egy zárt borítékot adott a kezembe, amelynek átvételét aláírással igazolni kellett. Megdöbbenve olvastam, hogy Lukács igazgató úr klerikális és reakciós iskolai viselkedésem miatt felsőbb rendelkezésre örökre kitiltott az ország összes gimnáziumából. Apám, amikor este hazajött, nagyon ideges lett, mert 1945, a szovjet csapatok bevonulása óta nem ez volt az első eset, amikor családjunkat meghurcolták.

Az osztályból ötven vagy hatvan kaptunk hasonló levelet. Az „elbocsátó levelek” átadása külön-külön történt, nehogy az érintettek össze tudjanak fogni. Az osztályban sem lett kihirdetve az elbocsátottak névsora, és az ügy homályban tartásával Lukács úr mindenestre elérte, hogy a visszamaradtak kezes bárányok legyenek.

Apámmal és Anyámmal arra tudtunk gondolni, hogy az új tanárok között volt egy „vitéz” is. Nagyon szaglászott órái alatt utánunk, igen sokszor olyan beugrató kérdéseket tett fel, hogy az ezekre adott válaszokból általában mindig a közelmúlt történelmére vonatkozó állásfoglalásra, a család származására és ideológiájára lehessen következtetni. (A Kádár-korszakban szép karriert futott be, és még a fordulat után is felelős posztot töltött be...)

Ebből az osztályból több diákot csapjon ki (1951)

Máté Pál (é. 1952)

Egy kamasz fiú életében a 16-17 éves kor amúgy is kritikus, akkor még különben is később ért az ifjúság. Az útkereső gyerekek életében a legzavarosabb idők következtek, ehhez járult a politikai légkör, ami természetesen az iskolákba is betört.

1948 júniusában Brisits Frigyes igazgató úr és Molnár Nivárd osztályfőnök úr az ötödik osztályba bocsát, de az államosítás szörnyű törést hozott, nem tudtuk, nem értettük az új helyzetet. Otthon mindenestre teljesen mást hallottunk, mint az iskolában.

1951-et írunk. A Rákosi-korszak legsötétebb négy évének közepe. A legsötétebb diktatúra, a lelkek megölése, agymosás, a városi középosztály és a tehetősebb parasztság szellemi és anyagi megsemmisítése. Kényszermunkatáborok, kitelepítések, örökös rettegés az ÁVH-tól.

Néhányan nagyon elkanászodtunk, valami önkéntelen, de nem valószínű, hogy tudatos ellenállóként. Az oroszórákat szinte bojkottáltuk, mai napig előttem van, hogy dolgozatírás helyett egy földszinti ablakon hárman, a „kemény mag” kimásztunk, irány a pályaudvari resti, ahol dolgozat helyett kártyáztunk.

De ennél sokkal nagyobb disznóság volt, amikor egy szünetben az osztályterem szekrényében talált dekorációs képeket néhányan kihajigáltuk az ablakon.

Két szempontból is pechünk volt, egyrészt a képek között volt a „Népek Nagy Tanítója és Vezére” és „Legjobb Magyar Tanítványa” giccses portréi, valamint hogy éppen arra járt valamilyen kerületi potentát. Nem akarhatták nagydobra verni az ügyet, de hívták szerencsétlen iskolaigazgatót, és megparancsolták, hogy ebből az osztályból több diákot csapjon ki az év végén (1951 nyarán).

Ráhajtottam, de már késő volt. Hármunkat, Arató Andrist, Bajor Pétert és engem 1951-ben az utolsó évre nem vettek vissza. Még szerencse volt, hogy egyáltalán befejezhettük az évet, és bizonyítványt kaptunk.

„A tenálad letöttet megőrizzed!”

Dr. Benczéd József

A középkori kódexből vett, írásom címéül választott szentenciával Brisits Frigyes arra hívta fel figyelmünket, hogy a tanulással, tapasztalatokkal szerzett értékeket őrizzük meg, és igyekezzünk gyarapítani.

*Dr. Benczéd József köszönti az
1952-ben érettségizett IV. a
osztályt a 60. érettségi találkozón.*

Ez a munka folyt a Szent Imre Gimnáziumban, őrizve a rend nemes hagyományát azokban a nehéz években is 1945-49 között, amelyekben galaxisok találkozásával, egymásba robbanásával hatalmas átalakulás kezdődött, a „letöttet” úgy kellett megőrizni, hogy az átalakuló világban is használható legyen.

1947-ben – éppen befejeztem egyetemi tanulmányaimat – Brisits Frigyes, akkor már a gimnázium igazgatója meghívott tanárnak a Szent Imre Gimnáziumba maga mellé. Kezembe adta a tantervet és a rendtartást, és minden külön eligazítás nélkül teljes bizalmával indított útnak. Bizalmát tanúsította akkor is, mikor elvakult szülők feljelentettek nála Ady Endre és József Attila tanítása miatt. Levelük a papírkosárban kötött ki.

1948-ban a gimnáziumot – a több szerzetesrendi iskolával együtt – államosították, az atyákat szétszórták; ott maradtunk világi tanárok öten (Terestyéni Ferenc, Takács János, Nagy Nándor, Farkas Ferenc, Benczéd József). Akiket oda helyeztek, szinte kivétel nélkül szakmájuk kiváló képviselői, a nevelőmunka elhivatott képviselői voltak; csak példaként említem Szentes Ervinnét, Sebestyén Gézániát, Janson Vilmost, Kunfalvy Rezsőt, Zentai Károlyt.

...

Az atyák értékteremtő munkáját igazolták részben az imént említettek, részben a társadalom további elhivatott építői. Csak a magam pályáját tekintve: megtanítottak a hasznos, értelmes munkára, az értékek tiszteletére és gyarapítására; széleskörű érdeklődést ébresztettek bennünk; kialakították a másik ember, az eltérő vélemények tiszteletét, a vitában szükséges magatartást, módszereket. Értékes, gyakran nélkülözött vonások ezek nemegyszer szélsőséges irányokba lendülő világunkban; hasznosak, segítenek megőrizni a humánus hagyományait, a materiális világ mellett a szellemi világ értékeit, a nálunk „letöttet”.

2012. augusztus 14.

Dr. Balassa Lórántné (Manci néni) matematika és fizika tanár

Dr. Gosztony Géza (é.1952)

Az érettségi előtti évben, 1951 nyarán építőtáborban voltunk. Sztálinváros. Letelt a három hét, hajóval jöttünk haza a Dunán, örültünk, hogy vége a kubikolásnak és más hasonló munkáknak. Budapestre érve kikötöttünk valahol a pesti oldalon, sokan vártak minket. Magam részéről nem számítottam fogadtatásra, búcsút mondtam a többieknek, fogtam a csomagomat, és elindultam a hajóhídon lefelé. Nézegetve ide-oda egyszerre csak feltűnt, hogy kicsit hátrébb „megfigyelő” pozícióban ott áll Manci néni, matematika tanárom. Nem értettem, hogy miért van itt. Ugyan kire vár? Belső kérdéseimre hamar válasz kaptam. Odalépett hozzám: „Géza, ne haza menj, hanem nagynénédékhez a Váci utcába, édesanyádékat kitelepítették.” – Az, hogy miért maradtam ki a kitelepítésből, családi dolgokra vezethető vissza, nem ide tartozik. Az azonban, hogy Édesanyám azokban a furcsa időkben megkérhette Mancit, hogy egy ilyen helyzetben hazatérésemkor fogadjon engem, az már Mancit minősíti.

Papanek Gábor (é. 1956)

Balassáné tanárnő olyan színvonalon tanított matematikát, hogy az osztályból hárman végeztük el (mindhárman már diplomásokként) este az ELTE alkalmazott matematika szakát.

Kovács Zoltán (Zuzu), földrajz tanár

Dudich Endre (é. 1952)

1952. május 1-jén, a munka és a világproletariátus ünnepén nagy össznépi felvonulás volt. A gimnázium diáksága is vonult. Azazhogy többe ácsorgott, mint vonult, a szervezés nem volt élenjáró. Zuzu magához ragadta a kezdeményezést. Kiválasztott kilencünket: „*Hármas sorokban, sorakozz! Utánam lépést tartva in-dulj!*” És lendületesen menetelve átcsúszunk a megrekedt

menetoszlopok között. Az 1951 szeptemberében felrobbantott Regnum Marianum templom helyére épített dísztribünt persze messze elkerültük. „Egység, oszolj!”. Mire a gimnázium diáksága a Hősök terére ért, mi már otthon hűsöltünk.

2002-ben Zuzu tanár urat az 1952-ben érettségizett IV/a, b és c osztály közfelkiáltással tiszteletbeli osztálytárrsá fogadta, és ezt írásban is megerősítette.

Kunfalvi Rezső matematika, fizika és angoltanár

Csocsán László (é. 1951)

Kunfalvi Rezső az államosítás előtt is tanított óraadóként a Szent Imre Gimnáziumban, de miután a ciszterci tanárok között sok és felkészült matematika tanár volt, franciaórákat tartott.

Osztályunknak nagy szerencséje volt, amikor átvette a matematika tanítását, és a következő tanévben osztályfőnökünk is lett. A fizika oktatását is ő végezte. Megnyílt a fizikai szertár is, és az órákat kísérletek bemutatásával tette érdekesebbé. Jól kijött az osztállyal. Április elsején például órája előtti szünetben lementünk az udvarra, és a becsengetés után öt perccel libasorban, halálos csöndben indultunk fel a harmadik emeleten lévő osztályba. Kunfalvi tanár úr a lépcső tetejénél várt minket. Mikor beértünk az osztályba, és leültünk a padokba, a várt szidás helyett megdicsért minket, és azt kérte tőlünk, hogy tartsuk meg ezt az összetartó és megfontolt viselkedést. Kunfalvi tanár úr óráin megtartotta azt a színvonalat, ami a ciszterci időkre volt jellemző, és igényelte, hogy az osztályunk is ennek megfelelően viselkedjen.

Az 1952-ben végzett IV.c osztály az utolsó tanítási napon

Kálmán István (é. 1952)

Szentes Ervinné (Márta néni)
biológia, kémia szakos tanár
Sajgó Mihály (é. 1951)

Az „új” tanárok között is sokuk emlékezetes, kiváló felkészültségük és nemes szellemiségük miatt. Nehéz dolguk volt. Az államosítás után úgy véltük, kötelességünk a régi rend iránti szolidaritásunkat úgy is kifejezni, hogy megpróbáljuk pokollá tenni a „betolakodók” életét. Ezt a magatartásunkat többnyire megadással és beletörődéssel viselték. Példás türelmet mutatott kémia tanárunk; **Szentes Ervinné** nagy tudásával, kiváló pedagógiai érzéssel, fenyegetés és

erőfitogatás nélkül nyert végül csatát, és szerezte meg osztályunk rokonszenvét.

Ki legyen az iskola DISZ titkára?

Veress Gábor (é. 1956)

Szentes Ervinné, Márta néni, kémia tanár, osztályfőnök, a gimnáziumot a háttérből erősen befolyásoló aktív keresztény szellemiségű személy volt. Ő választotta ki az iskola DISZ titkárát, sok rendezvényt ő irányított. A férje mint gimnáziumi tanár politikai okokból a Váli utcai általános iskolában tanított, és a férje válogatta ki erkölcsi alapon, nem tanulmányi eredmény alapján Márta néni osztályának diákjait.

Ki legyen az iskola DISZ titkára? – Márta néni 1955-ben elkapott a gimnázium folyosóján, egy ablakmélyedésbe behívott, és közölte, hogy „te leszel az iskola DISZ titkára”. Levegőt sem kaptam, majd dadogva az mondtam, „de Márta néni...”, és az ablakból a ciszterci templomra mutattam, ahol sokszor találkoztunk. Márta néni ellentmondást nem engedő módon rögtön válaszolt: „Éppen ezért leszel te a DISZ titkár, hogy nehogy más éljen vissza a lehetőséggel!” – És az iskolai ünnepségen én vettem át a DISZ zászlót Horváth Istvántól, a későbbi belügyminisztertől...

Sebestyén Gézáné Fehér Klára, a német nyelv tanára

Dr. Róna-Tas András (é. 1950)

1960 elején kerültem az Országos Széchényi Könyvtár Központi Katalógus Osztályára. Egy súlyos, politikai jellegű fegyelmi („államellenes szervezkedésben való részvétel”) sodort az intézménybe, ahol külföldről érkezett könyveket kellett szakok szerint beosztanom. Ezt a munkát nagyon szerettem, hiszen a modern tudományos szakirodalom egyetlen szűk kapun, a Központi Katalógus kihelyezett részlegén keresztül jutott be az ország összes könyvtárába. A modern fizika, biológia, ritkábban közgazdaság és társadalomtudomány alapmunkáit kellett szakok szerint szétszortanom. A napi harmincas norma megengedte, hogy az érdekesebb könyvekbe beleolvassak, sőt, ha valami különlegességet találtam, félre is tudtam tenni másnapi továbbolvasásra. Eközben azért küzdöttem, hogy a felfüggesztett kandidátusi eljárásomat újraindítsák, és a fokozatot megkaphassam.

Alig telt el egy év, amikor tudtomra adták, hogy a könyvtár egyes vezetői ki kívánnak emelni, és a két csoportból álló Központi Katalógus Osztály vezetőjéül szemeltek ki. Kinevezésemnek egyetlen ellenzője volt, és ez a Széchényi Könyvtár szigorú főigazgató helyettese, Sebestyén Géza. A döntés napján azonban hirtelen és váratlanul megváltoztatta korábbi álláspontját, és támogatta kinevezésemet. Ezután hívatott a főigazgató asszony, akinek csak egy kérdése volt: Mivel tudja, hogy én nem könyvtárosi, hanem tudományos pályán szeretnék dolgozni, milyen biztosítékot tudok adni, hogy nem hagyom ott az első lehetséges alkalommal a könyvtárat? A válaszom rövid és őszinte volt: Valóban nem kívánok életem végéig a könyvtárban maradni, de amíg itt vagyok,

úgy fogok dolgozni, mint aki mindig itt szeretne maradni. A főigazgató asszonynak tetszett a válasz, és átadta a kinevezésemet.

De hogyan változott meg a Sebestyén véleménye egyetlen nap alatt? Ezt a történetet vagy három év múlva ő és felesége egy kiránduláson mesélte el. Sebestyén napok óta rosszkedvűen jött este haza. Felesége megkérdezte, mi baja van? Képzeld – válaszolta a férj – osztályvezetőnek akarnak kineveztetni egy fiatalembert, akinek fogalma sincs a könyvtártudományról, tudósna készül, rövid idő alatt el fogja hagyni a könyvtárat, alig ismerem. Hogy hívják? – kérdezte az asszony. Róna Tasnak – volt a válasz. Róna Tasnak? Azt te csak nevezd ki, én jól ismerem, az egy rendes és kiváló ember – mondta az asszony.

A történet 1949-re nyúlik vissza. Új, civil tanárok jöttek, és mindenkinek volt valami „fülese” jövődő tanárainkról. Ezek nem sok jót jóstak. Minden újonnan jött tanárt eleve ellenségesen fogadtunk. Különös ellenkezés fogadta némettanárunkat, akiről elterjedt az a hír, hogy Fehér Klárának hívják, a Szabad Nép újságírója civilben, és erősen antiklerikális beállítottságú. Már az első órán bemutatkozott, felmérő dolgozatot íratott, majd elkezdődött az iskola. A diákság, ahol lehetett, szembefeszült. Mivel én még otthonról jól tudtam németül, igyekeztem enyhíteni a feszültséget. De a harmadik órán kitört a botrány. A fiúk megtagadták a füzetek beadását és a felelést. A tanárnő egy ideig elképedve állt a katedrán, majd kirohant. Én utánamentem, ott állt a folyosón és sírt. Ekkor már tudtam, egy véletlen folytán, hogy ő nem azonos a Szabad Nép újságírójával, csak szerencsétlen névazonosság áll fenn. Megvigasztaltam, és megígértem neki, hogy beszélek az osztállyal. Megkértem, hogy ne csináljon botrányt, maradjon ez az ügy közöttünk.

Az osztály nagy része végül is megértette, hogy egy tévedés áldozata lett, bár néhányan továbbra is úgy gondolták, hogy azok a tanárok, akik a paptanáraink helyébe jöttek, csak gonosz, rosszakaratú emberek lehetnek. Ebben persze nem volt igazuk. Volt néhány ilyen is, de többségük igazi pedagógus volt, aki oda ment, ahova főnökei küldték. Volt közöttük az egyetemről kirúgott fizikus, magyartanárból hirtelen átképzett angolszakos, kiváló latintanár, aki orosz szakossá képezte át magát, tudományos ambíciókat dédelgető magyar tanár is.

Azt természetesen 1949 őszén nem tudhattam, hogy Sebestyén Gézáné, Fehér Klára 12 év múlva még emlékezni fog rám, és jótáll értem életem egyik fordulópontján.

Félszázadon túli kapcsolat az Alma Materrel

Nagy Attila (é. 1962)

Háborút és 1956-ot viselt nemzedék tagjai vagyunk. Az osztály többsége 1944-ben, néhányan 1943 őszén, e sorok írója legidősebbként 1942 novemberében született. Méhen belüli,

születés közbeni és utáni élményeink is szorongásokkal teli, óvóhelyes, bombázásos, menekülő, elhurcolt, a frontokon vergődő, falhoz állított, szökés közben bujkáló, fogságban senyvedő vagy már halott, halottnak hitt apák, erőszaktól, rablástól-fosztogatástól, szégyentől, éhezéstől szenvedő, rettegő anyák emlékeit hordozzuk óhatatlanul.

1956. október 23-án már Sztálin Jóskát és Rákosit kötelezően dicsőítő kis fogalmazásokon edzett „hazudozók”, a kitelepítéseket, a vagyonelkobzásokat, a szülők egzisztenciális fenyegetettségét együttérzéssel követő, a színlelések mesterei gyakorlói, a kettős nevelés eredményeit példászerűen felmutató 12-13 éves kamaszok voltunk. Innen-onnan értesültünk a délutáni felvonulásról, fogcsikorgatva hallgattuk az esti Gerő Ernő-beszédet, másnap reménykedve értesültünk a Sztálin-szobor késő esti ledöntéséről, és soha nem felejthető rettenetet őrzünk arról az ágyúdörgéssel, ónszürke, hideg éggel, a rádió segélykérésével, a Szózat hangjaival, a cserbenhagyottság keserűségével, a kiszabadulás, a semlegesség reményeink teljes megsemmisülésével jellemezhető november 4. hajnaláról.

Az 1958. június 18. és 20. közötti – Nagy Imre és társai kivégzésének bejelentését követő – napokban iratkoztunk a XI. kerület (Szentimreváros) legjobb középiskolájába, az akkori József Attila Fiúgimnázium I.d latinos, human tagozatos osztályba. A hivatalos „befogadás” asztalánál (akkor még nem tudjuk, nem ismerjük) jövőendő osztályfőnökünk, a 28 éves Huszár Tibor ült.

A Szent Imre-templom fizikai közelségét, a két épület jól látható összetartozását, a gimnázium homlokzatát, szimbolikáját, karakterét első látásra leolvastuk, az egykor és még akkor ott tanító ciszter tanárok szellemét érzékeltek, értelmeztük valamilyen módon. Majd az első néhány héten, hónapon belül kirajzolódott egy férfi dominanciájú, a követelő szeretet szigorával jellemezhető, tiszteletet parancsoló tantestület összképe. Hadd idézzem fel a számunkra legfontosabb, legemlékezetesebb tanárok néhány arcvonását. Elsőként a már akkor nagymama korban lévő, matematikát oktató, rendkívül hatékonyan, a befogadók kapacitására folyamatosan figyelő **Manci néniről, dr. Balassa Lórántné**ről kell hálás szeretettel megemlékeznem. Soha nála szakmailag felkészültebb, mélységes pedagógiai elhivatottsággal nevelő, oktató matematika tanárral nem találkoztam. Mélységesen fájlaljuk, hogy nem ő vezetett bennünket az érettségi nagy próbatételéig. (Ezzel a tárggyal kapcsolatban „véres” – az adott korszakot jó jellemző – történelmi adalék és nem vicces történet, pedig akkor még eleinte éretlenül, kegyetlenül nevettünk az általunk csak később megértett, az összetört lelkű és testű, csupán szorosan a fal mentén közlekedni tudó, helyettesítő **Kertész** tanár úron.) Tisztelettel emlékezünk **Bakányi Márton** matematika tanárra és főként **Fiala Albert** egykori igazgató úrra, akik a zavaros idők miatti lemaradások pótlását szikár következetességgel elvégeztették velünk. **Urbán Lajos** kissé elhanyagolt külseje, kék köpenye, jól látható, kezeletlen golyvája, angyalian szelíd ironiája, okos, türelmes fizikát oktató mondatai

sokunkban a hajdani ciszter szerzetestanár benyomását keltette. **Pálffy Zoltán**, az egykori ludovikás tiszt kezdetben csupán földrajzot, de a harmadik évfolyam elejétől már történelmet is tanított osztályunkban. Kiegyensúlyozottan, határozottan, a pálca „segítségével” is megkövetelte Magyarország vaktérképének magabiztos olvasását (a reális nemzettudat alapjait!), és a szigorú tantervi kereteken belül maradva, az ideológiai buktatókat, az aktuális marxista mantrákat elkerülve, az akkor tanítható történelmi ismeretek elsajátítását. **Nyitrai Róbert** kémia órái többszörösen élvezetesebbek voltak. Fiatal, dinamikus, jól oktató, sokat kísérletező, jó humorú tanár, akiről hamarosan mi is megtudtuk, esténként – csekély fizetését kiegészítendő – bárókban lép fel.

Az ismert okok miatt az orosz számunkra nem pusztán egy megtanulandó idegen nyelvet jelentett, hanem mindazt, amiről az indító bekezdésekben írtam. Ráadásul három radikálisan különböző személyiség oktatott minket ezeken az órákon. A rövidség kedvéért pusztán cseppben a tenger, egyetlen történet. **Lázárné** feleltet, az izgalom hangjai, a kérdezett bizonytalankodik, Lázárné felcsattan: *Kodolányi ne súg!* – *Tanárnő, nem súgtam.* – *Hozd ki az ellenőrződet!* A tanárnő azonnal elkezd az intő beírását, Kau (Kodolányi Kálmán) az asztalhoz hajolva figyeli a megszülető szöveget, majd a megfelelő pillanatban csendesen megszólal: *tanárnő kérem, ezt dt-vel kell írni!* „Az órán súg és tanárát meghazudtolja.” A tanárnő lángvörösen, fenyegető szavakat sziszegve elveszi az ellenőrzőfüzetet. Ellenpont: Medvegyev Szergejné viszont hatékonyan a szókincs és a nyelvtani szabályok elsajátítására koncentrált. A teljes első osztályt még a szikár, szögletes mozgású, de emlékezetes humorú Kósa tanár úr tartotta kézben.

A fentiekhez hasonlóan 3 egészen különböző kulturális háttérrel rendelkező, középkorú úr segítségével mélyedhettünk el a latin nyelv rejtelseiben. A szikár tudós tanárok (Tárcányi és Faludi) után érkezett a korpulens természetű, saját humorán mindig hosszan göcögő **Pálmai József**, aki a „kapitalista elefántcsonttorony elmélet és a tiszta szocialista erkölcs” összevetését, az utóbbi felsőbbrendűségét hangoztatva, szinte minden egyes óra törzsanyagába iktatva hozta egyre közelebb hozzánk az ókori latin szellem lényegét.

A bonyolult szellemi, ideológiai és érzelmi kapcsolatrendszer érthetőbbé válik, ha most inkább röviden az osztályról írok, s csak ezután térek vissza még néhány megkerülhetetlenül fontos tanári személyiséghez. Az első órán 53 fő ült a padokban, néhány helyen hármasával. Az osztálylétszám apadása az első tanév végére lett a legerősebb. Évente 2-3 fő bukott, ment vagy jött. Végül 38-an érettségiztünk, döntő többségünk együtt töltötte mind a 4 tanévet, de előbb Pap László, majd Demján Sándor csatlakozása minden tekintetben gazdagította az induló közösséget. Kezdetől fogva a kölcsönös elfogadás, a rokonszenvi hálók gazdagsága, a szelíd, jókedvű versenyszellem jellemezte közösségünket. Igen, 54 év után visszatekintve egyre tisztábban kirajzolódik az értékrendi rokonságok. Kezdetben csupán kisebb csoportokban működött ez a kölcsönös és feltétlen

bizalom, mert ismertük egymást korábbi iskoláinkból, a templomból, a grundról. Az utóbbi években azonban lassanként felszínre kerültek a hosszú évtizedekig elhallgatott titkok, a családi háttér meghatározó elemei. Csak néhány példa. Gaál János 1962-ben, a Testnevelési Főiskola szóbeli felvételi vizsgáján egyetlen kérdést kapott: hány alkalmazott volt 1945 előtt édesapja vendéglőjében? Clement Andor hugenotta ősei szent Bertalan éjszakája után menekültek a felvidékre, ahol azután 10 felmenője szerzett erdő-, bánya- és kohómérnöki diplomát a Mária Terézia által 1763-ban Selmezbányán alapított Bányászati és Erdészeti Akadémián. Németh András egy műszaki értelmiségi recski fogoly fia, Brückner István nagybátyját, Mindszenty egykori gyóntatóját a '70-es években máig tisztázatlan körülmények között holtan találják. Szabolcs Levente 2002-ben meséli el, hogyan is kapott édesapja életfogytig tartó börtönbüntetést. (Ti. 1944-ben légóparancsnokként fegyverrel kényszerítette beosztottját a lebombázott ház pincéjéből kiásni az élve maradt munkatársakat és családtagjaikat!) Miért „kellett” Pap Lacinak Sztálin temetésének idején sírva fakadnia? Altmann Antal csak 2007-ben meri elmondani, hogy a 4 évtizedig halottnak hitt édesapja a '80-as évek derekán adott először életjelt magáról. Mi volt hosszú éveken át Horváth Sanyi hallgatagsága, jól látható, kínzó belső feszültségeinek hátterében? Testvérbátyját 1958-ban állítják bíróság elé 1956-os szervezkedés miatt, ahol a vád legfőbb tanúja egykori helyettese, aki majd jó 4 évtizeddel később személyesen adja át a hosszú börtönbüntetését elszenvedett fivérnek az '56-os kitüntetés! (2007-es „vallomás”!)

Egyszerűbben szólva, jórészt a „szocialista átalakulás” eredményeként lecsúszott és/vagy fenyegetett egzisztenciájú, középosztálybeli családok erősen motivált, feltörekvő, tanulni vágyó gyerekei, a családi szellem parancsai szerint a felmenők hagyományait folytató, az elvesztett státusokat visszahódítani kívánó, szakmák, diplomák szerzésére elszánt, a vertikális mobilitást célul kitűzők jókedvű csapata voltunk és maradtunk. Ezért is értettünk az első napoktól kezdve könnyen, gyorsan szót egymással, a szeretettel követelő iskolával, a támogató, bátorító tanárokkal, az épület egésze által sugallt szellemmel, ezért kezdjük minden érettségi találkozónkat az eredeti osztályunkban, ezért ítéljük nagyon fontosnak, hogy tablónk a Váli úti pincéből ismét visszakerülhetett eredeti helyére, a régi-új Villányi úti, Szent Imre Gimnáziumba, az első osztályunk termének falára! Ezért keressük egymás társaságát immár jó 5 évtizede mind gyakrabban, feltehetően mindhalálig.

Talán az utolsó pillanat, hogy az örömmel vállalt visszaemlékező szerepének nehézségeiről ejthessek néhány szót. A közismert mi és/vagy én dilemmán túl számomra megkerülhetetlenül jelen van egy további nehézség is. Mondatonként meg kell küzdenem a többes szám első személyű fogalmazás jogosságának kérdésével, miközben pontosan tudom, hogy a totális egyetértés a lehető

legritkábban jellemző. Marad a folytonos remény, netán az önámítás, hogy jól ismerem a többség gondolkodásmódját, valószínűsíthető véleményét. De ráadásul az 1945 szeptemberében lezajlott fertőző gyermekbénulás következtében nagyon nehezen, két bot és két járógép segítségével tudtam akkor járni. Ez a tény akkor és ott elemi erejű együttérzést, segítőkészséget váltott ki osztálytársaim többségéből, továbbá tanáraink jelentős része ugyancsak megajándékozott tapintatos szeretetével, kitüntető figyelmével. Életem utolsó percéig lekötelezettjük leszek, a hála múlhatatlan érzése bennem a legfontosabb. Most azonban egy közösség nevében szólva, kénytelen vagyok a domináns szólamú elismerő méltatás mellett időnként kritikus jelzőket, mondatokat is papírra vetni.

Hadd kezdjem egy kínzó emlékkel. 1959 tavasza lehet, már jól ismerjük egymást. **Krémer Erzsi** néni magyartanárként a lehető legnagyobb figyelemmel kíséri megnyilvánulásaimat, a Toldi és Hamlet dolgozataimat kiemeli, már az első szavalóverseny után bátorít. (A díjazottak: 1. Bálint András, 2. Jordán Tamás, 3. Nagy Attila.) Közben az osztály-tanár viszony romló tendenciájú, bennem erős ambivalencia. Majd osztályfőnöki óra, minek elején **Huszár Tibor**¹ osztályfőnök úr minden bevezető nélkül osztálytitkárként felszólít, mondanám el, mi is Erzsi néni és az osztály közötti konfliktus lényege. Nem kapok levegőt. Én? Nekem nincs vele bajom, ellenkezőleg! Egyáltalán, miért kell egy kollégáját a diákok előtt megszégyenítenie? Kínosan vergődtem, nehezen dadogtam néhány szót – Erzsi néni és az osztály ismétlődő nézeteltéréseiről –, mert persze észleltem, hogy időnként szubjektív az osztályozásban, s talán a szocializmust sem kellene olyan sokszor emlegetni a műelemzés folyamatában. De ezeket éppen én mondom a szemébe, akit jól érzékelhetően kedvel, aki még az általa vezetett irodalmi szakkörbe is járok? (Ahol mások között Bence György, Kamarás István, Szigethy Gábor, Vasy Géza, Várady Szabolcs diáktársaim mellett még Laki Péter matematika tanár is megfordul.)

Utólag milyen kézenfekvő a feloldozás, a megértés gesztusa; ott akkor mindnyájan iszonyatos dilemmákkal terhelt, folyamatos egzisztenciális fenyegetettségben, naponkénti megalkuvások kényszere alatt éltek. Velünk együtt! Csak nekünk még volt néhány évünk (érettségi, felvételi, diploma, az első munkahely, a családalapítás), míg az ő esetükben hetek, napok, órák, percek alatt döntés született megfenyítésükről, állásvesztésükről, maguk és családjuk létbiztonságáról.

Átvezetés és illusztráció egyszerre. Osztályfőnöki óra, szintén '59 tavasza. Ugyancsak rajtaütésszerű váratlansággal hangzik az osztályfőnöki felszólítás „N. A. hogyan tartja összeegyeztethetőnek a KISZ tagságot az istenhittel?” Honnan és mit tudhat ő az én legbelső, fájdalmas, kínzó tépelődéseimről? Ez mind bennem zajlik, soha senkinek, semmit! Tény, hogy

¹1957-58-tól, a kádári konszolidáció jegyében legalább 3 fiatal pedagógus került büntetésből, ám számukra reménykeltően iskolánkba: Huszár Tibor, Kornidesz Mihály és Palotás János.

édesapánk kifejezett utasítására, tanácsára ezekben a napokban adjuk be jelentkezési lapjainkat, közvetlenül az érettségi előtt álló bátyámmal együtt KISZ tagok szeretnénk lenni. Ennek hiányában bizonyára nem juthatunk majd egyetemre. Egyébként Istennel hónapok óta „perlekedem”: *Uram, miért tetted ezt velem? Nem látom elrendelt utamat, életem értelmét! Miért nem fogadtad el felajánlásomat?* (Miért nem „fogadott szót” nekem?) Csupa lázadó, kamaszos indulat. Ezekről nem beszélhetek! Nagy lélegzetet veszek, küzdök a kimondhatatlan és kimondható határainak megtalálásaért, majd néhány töredékes mondat. „A szocializmus alap gondolatai bizonyos tekintetben a jézusi tanításokból származnak. *Könnyebb a tevének átmenni a tű fokán, mint a gazdagnak bejutni a mennyországba. A szegények mindig köztetek lesznek, aki a legkisebbnek, a legelesettebbnek segít, az nekem segít.* Tehát nekünk most a legalul lévőknek kell segítenünk.” Magam ezt a vallató helyzetet elfelejtem, eltemetem, de 45 év múltán Clement Andor osztálytárs kérdése, emléke segít a teljes felidézésben.

Nehogy félreértés essék! Az idézett történetekkel nem kívánom, nem tudhatom megítélni, általában jellemezni egykori (1958. szeptember-1960. június) osztályfőnökünk személyiségét sem, még kevésbé életművét. Ezt máshol, másoknak kell majd elvégezniük. Pusztán emlékezem. Az első perctől nagy hatással volt ránk szuggesztív személyisége, csiszolt verbalitása, humorral oldott konfrontatív magatartása, olvasottsága. A marxizmus fölényét hirdető mondatai, a „hódító szándék” megjelenése viszont óvatossá is tett mindünket. Személy szerint velem kifejezetten megkülönböztetett szeretettel bánt, ahol tehetett, segített. Gúnyos, ironikus megjegyzései néhány osztálytársban mélyebb nyomokat hagytak, de mindent összevetve hálások vagyunk neki „tanításáért”, hasznunkra vált. (A 2007-es találkozón mesélte, diploma nélkül tanított nekünk történelmet, mindig éppen egy leckével járt előttünk.) Ezen 2 éves tréning után már jóval könnyebben „bántunk el az egyetemeken oktatott marxizmus polipjaival”. Legutóbbi (2012. június 9.), 50. évfordulós találkozónkon a kölcsönös megbocsátás, megbékélés szellemében váltunk el a 82 éves **Huszár Tibortól**.

Őt követően 1960 szeptemberétől az 1962 júniusában lezajlott érettségi vizsgák sikeres befejezéséig **dr. Radó Györgyné, született Veres Anna** magyar-francia szakos tanárnő osztályfőnöksége már egy jóval nyugodtabb szakaszt hozott életünkbe. Nekünk kizárólag magyart tanított tárgyyszerűen, tapintatosan, felkészülten. A megbízható, kiegyensúlyozott tanár-diák kapcsolat talán napok, hetek alatt megteremtődött, holott az '56-os magatartásáért akkor még mindig börtönbe zárt férjéről osztálytársaim mit sem tudhattak. (Ma a Központi Honvédkórház homlokzatán **dr. Radó György** neve olvasható!) Anna osztályfőnökünk munkájának hatékonyságát segítette, hogy osztályunk saját irodalmi szakkörrel rendelkezett, melynek szervezését, vezetését jó 3 éven át **Gyürey Vera** okos, vonzó egyetemi hallgató végezte kitűnően. Akkori és mostani

benyomásaink szerint a folyamatos, tudatos együttműködés volt közöttük, mert főként a hivatalos tananyagban nem szereplő kortárs magyar és világirodalom legjelentősebb alakjaival foglalkoztunk. (Németh László, Dürrenmatt, Hernádi Gyula, Sarkadi Imre, Albert Camus írásai hagyták bennem a legmélyebb nyomot.) Kevés irodalomtörténet, még kevesebb „esztétikai lecke-felmondás”, de maga a mű és annak közvetlen hatása, sokoldalú megvitatása, élményközpontú tanítás, tanulás 1959-1962-ben. Rendszeresen 8-14 fős létszám egyetlen osztályból.

Az igazán jelentős személyiségek sorában kizárólag a hagyomány okán kerülnek a sor végére testnevelő tanáraink. **Czikmántory Ottó** az öntudatos, szókimondó, kemény székely atyánkfia és az osztály harmadát kosárlabdacsapattá szervező, lelkesítő, irányító **Kilián Árpád** tanár urak hatása, emléke semmit nem halványul az idő múlásával. Néhány név a csapat törzstagjainak sorából: Clement A., Csányi S., Farkas T., Gáti I., Holdampf Gy., Jordán L., Knob A., Lőrincz J., Pap L., Szabolcs L, Takács P., Vizkelety Gy. De volt focicsapatunk is: Clement A., Csomai P., Demján S., Gaál J., Nyers J., Polgár G. Szabó P.. Vagyis osztályunk akkori szociometria térképe legalább 3 központú, jelentős átfedésekkel, kölcsönös rokonszerző kapcsolatokkal erős koherenciát jelezhetett. Múlhatatlanul szükséges legalább néhány kiemelkedő egyéni teljesítmény név szerinti felvillantása is: Vajk Ödön mérnök 4 gyermeke után 17 unoka boldog nagyapja. Pap László közöttünk az egyetlen akadémikus, tanszékvezető egyetemi tanár, egy időben a BME helyettes rektora. Demján Sándor eredeti, kezdeményező székely jellemének köszönhetően nem egyszerűen gazdag emberré vált, hanem a hazai gazdaságpolitika egyik figyelemre méltó személyisége. Péterffy Tamás az USA-ban szó szerint a zéró pontról indulva, saját erejéből lett a legsikeresebb üzletemberek egyike. Horváth Sándor 2012 szeptemberében avatja fel saját gyárat Ócsán. Csányi Sándor hazánk első szülői konzulja, Holdampf Gyula a magyar erdészek nemzetközileg elismert képviselője, Bihary László országos híró építőművész, Gaál János azonos erejű jelzőkkel minősített restaurátor. Talán ennyi is elegendő annak bizonyítására, hogy az Örökkévalótól kapott talentumokkal, a családjainkból és alma materünkől hozott motívumokkal, értékekkel, ismeretekkel nem sáfarkodtunk rosszul a nemzeti érzelmű középosztály újrateremtése, megerősítése érdekében.

Záróakkorként egy idézet. Az utóbbi évek találkozóit részben tematikussá tettük. 2002 októberében az 1956-os személyes emlékeinket idéztük. Többen sortüzek túlélői, mások csak fontos jelenetek szemtanúi, részesei voltak. Lélegzetviasszafojtva hallgattuk egymást, és mélyen megértettük, hogy egy közösség, egy nemzet legnagyobb összetartó ereje a közös történetek ismerete, megőrzése és továbbadása utódaink számára.